

Kleinste huisje van Kampen

*Kleinste huisje van Kampen. Burgwal / hoek Botervatsteeg.
Foto J.D. Gunnink*

'GOEDE TIJDEN, SLECHTE TIJDEN'

door Hans Wiersma

Iedere Kamper Almanak – tegenwoordig meer dan ooit een uitgave voor alle Kampenaren – willen wij voorzien van een korte karakteristiek van de vele eeuwen Kamper stadshistorie, die tot de situatie van vandaag hebben geleid. Je kunt er als titel de naam voor gebruiken van een populair televisieprogramma: 'Goede tijden, slechte tijden'. Want zoals de slinger van een klok, gedreven door de tijd, rusteloos zijn evenwicht zoekt tussen twee extremen, zo wordt de stadshistorie onder de druk van de ontwikkelingsgang der historie gedreven van goede naar slechte tijden, vice versa.

De actuele situatie lijkt ons altijd de belangrijkste, omdat nabijheid tot ons leven de zaken vertekent. Wie zich vandaag beklagt over achterblijvende welvaart, doet er goed aan onze 'slechte tijd' eens af te zetten tegen die op vele plaatsen elders in onze wereld. Laten we de actualiteit maar even vergeten en onze karakteristiek beginnen bij het begin van ons stedelijk bestaan, toen nog ongetwijfeld de IJssel en de nabijheid van 'het zeegat' de vestigingsplaats van de prille Kamper burgers bepaalden.

De stichters van de stad, wier identiteit in de nevelen van de middeleeuwen onzichtbaar is, maar van wie steeds meer aangenomen wordt, dat zij uit het noordelijke Rijnland afkomstig waren, kozen haar plaats om zuiver zakelijke redenen. En de IJssel werd bron van onwaarschijnlijke welvaart. Kampen werd één van de machtigste centra van de wereld in de middeleeuwen en de renaissance.

Dat er nooit stadsrechten van Kampen zijn gevonden wordt steeds vaker uitgelegd als een bewijs van overbodigheid om ze te verwerven: Kampen bezat al zoveel afzonderlijke rechten en privilegiën, dat een extra bevestiging in de vorm van 'stadsrechten' niet nodig was.

In deze bloeitijd werden ook de grondslagen van de stedelijke rechtspleging gelegd – de bronnen zijn nog steeds, bekwaam geïventariseerd, aanwezig in het welbewaakte stadsarchief –, en kreeg het stedelijke landerijenbezit in de toezegging van de Bisschop van Utrecht, Hendrik van Vianden, dat Kampen zich eigenaar mocht noemen van de Kamper Eilanden met hun aanwas(!), zijn grondslag.

Uit die tijd stammen de oudste monumenten van stedelijke en particuliere architectuur, die bewijzen dat de bouwkunst destijds meer dan thans geïntegreerd was in het denken van de burger: het Oude Raadhuis, het 'Olde Vleishuus', het Gotische Huis en de monumentale kerken, waarvan de Bovenkerk wel de allermooiste is. – Ook kreeg de stad toen haar even schone als efficiënte stedeboekkundige vorm, waarvan de 16e eeuwse Florentijn Ludovico Guiccardini getuigt: 'Campen, een seer treffelijcke, grote ende schoone stadt, gelegen aan de IJssel, ghelijck een hantboghe, de pese zijnde de riviere'. Maar er kwamen andere tijden.

De verzanding van de IJssel, politieke woelingen en zich wijzigende economische omstandigheden – de opkomst van de steden in het Westen – maakten een einde aan de bloei. Zelfs het voortreffelijke propagandadrukwerk, de kaart van stempelsnijder Paul Uuttewael, vermocht de 'Merchant Adventurers' niet naar het in bloei teruggelopen Kampen te lokken. De overmoedige bouw van de Nieuwe Toren moest door geldgebrek enige malen onderbroken worden. De beide poorten aan de landzijde gingen eigenlijk de draagkracht van de stad te boven. Het waren de laatste stuiptrekkingen van de welvaart. De sporen van de – ofschoon nauwelijks actief beleefde – Tachtigjarige Oorlog waren diep in het stadsleven ingekerfd. Ook het rampjaar 1672 bracht de stad rampspoed en al kwam er nadien een kleine economische opleving, de tijd dat Kampen zelfs het machtige Hanzeverbond naar zijn hand zette kwam nooit weer terug. De

Voorstraat 37.

Fransen tijd, ongeluksperiode voor al de lage landen, gaf Kampen wel de genadeslag. Eén geluk was er bij al dit ongeluk. De monumenten van kunst en cultuur, die vroegere eeuwen aan Kampen hadden overgeleverd, bleven in stand. Ze zaten niemand in de weg en afbreken was duurder dan laten staan; schrale troost voor ons, die er zoveel van missen door de slooplust van latere tijden. Een nieuwe tijd van stedelijke opbloei kwam voor Kampen in het midden van de 19e eeuw. Helaas tevens een tijd van rationeel vandalisme. Prachtige oude gevels werden 'gemoderniseerd'. Stedelijke monumenten – na de stadsmuren ook de poorten – werden gesloopt omdat ze 'het verkeer in de weg stonden'.

Kampen werd een stad van gematigde industrialisatie. Een stad van openbaar plezier, vrijdom van belastingen mede door de opbrengsten van het landerijenbezit, goede scholen, militaire opleidingsinstituten. De ellende van de pachters van stadserveren en de wantoestanden onder de arbeidersbevolking waren niet de eerste zorg van het stadsbestuur, dat feitelijk vanuit de sociëteit regeerde. In het geestelijk leven overheerste het rationalisme het nonconformisme, dat eeuwenlang in Kampen oogluikend zijn kansen had gekregen; het leverde Kampen zelfs zijn eerste – van de twee – instellingen van universitair onderwijs op: de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland. De tweede, de Theologische Universiteit van de (Vrijgemaakt) Gereformeerde kerken in Nederland, volgde na de kerkscheuring van 1944. De stedelijke opgang, die ook het karakter van Kampens stedenbouwkundige vorm zou veranderen – van handboog en pees in ring van wijken rondom een 'groen hart' – bleef echter voor na de Tweede Wereldoorlog gereserveerd. Eigenlijk ligt de oorzaak van die opgang en uitgroei reeds voor de oorlog. Weliswaar deelt het naoorlogse Kampen in de tendens van schaalvergroting, bevolkings- en welvaartstoename, die in het gehele land in samenhang met heel de wereld te constateren valt. Daarbij komen echter de gevolgen van het vooroorlogse besluit van de rijksoverheid om de Noordoostpolder bij Kampen aan het oude land te doen aansluiten. Kampen heeft een geografische positiewijziging ondergaan. Een wijziging van slechts met betrekkelijk succes gereorganiseerde zeehavens tot centrumplaats in het landverkeer tussen de Nederlandse gewesten, via de IJsselmeerpolders.

Vol nieuwe moed ging Kampen na de oorlog de toekomst in. Een tijdlang met het optimisme van het groeigelooft, dat 50.000 inwoners verwachtte in 1985 doch er niet veel meer dan 32.000 kreeg. Later echter, daardoor tot bezinning gebracht, met het besef dat de tijd was aangebroken voor behoud van hetgeen in het verleden aan stedelijke allure werd verworven. De tijd van restauratie en stadsvernieuwing, ofschoon door een zekere welvaart toch ook de stadsuitbreiding doorging.

Een tijdlang ook was 's rijks gunst met Kampen, maar die gunst was al even wisselvallig als de tijd van groei en welvaart zonder grenzen. Nieuwe industrieën kwamen en gingen. Academies, die ons studieklimaat verrijkten en het stadsleven verjeugdigen kwamen en – helaas –, ze gingen onder rijksdruk successievelijk ook weer. – Wat wordt het met de toekomst van Kampen? En met die vraag zijn we uitgekomen bij de – als gezegd vertekende – actuele situatie, die ons het gevoel geeft, dat 'de vaart der volkeren' aan Kampen voorbijgaat bij een rijksbeleid, dat 'knooppunten' scheidt en het onderwijs centralisatie en schaalvergroting opdringt. De stad is – om nogmaals Lodewijk van Deysel te citeren – 'gedrukt in een ebbe van haar leven', een dal waaruit het moeilijk is op te krabbelen als er zo zelden een helpende hand wordt toegestoken. (Overigens kan de stad zichzelf enige dure en zure 'affaires' verwijten, die een gezond gemeentebeleid in de weg staan.

Maar een echte Kamper hangt ook in 'slechte tijden' aan zijn stad met een liefde, die Vondel de Amsterdammers toedichtte. Een liefde, die haar veelzijdige administratie vindt in de Kamper Almanak met zijn adressenbestand van het sociale leven van de stad, zijn bijdragen tot de geschiedenis van Kampen en zijn bonte Kamper Kroniek van wat in het afgelopen jaar aan de stadshistorie werd toegevoegd. En die helpt je zeker wat te relativeren.

De in 1992 voltooide restauratie van de Lutherse kerk aan de Burgwal.

1784 **200** Jaar tot Nut van 't Algemeen 1984

nut

MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN
opgericht in 1784
Beschermvrouwe H.K.H. Prinses Juliana

ontdek'n **zee** van ruimte

sport- en recreatiebad

'De Steur'

Broedersingel 1 Kampen Telefoon 05202 - 16884